

Türkiye'deki Suriyelilerin Sosyal Sermaye Yaratımlarının Toplumsal Güven Bağlamında Sosyolojik Değerlendirmesi: Şanlıurfa ve İstanbul Örnekleri*

Yunus EROĞLU**

Özet

Toplumsal güven, sosyal sermayenin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilmekte ve bireylerin/toplulukların sosyal ağlara katılımını, ortak amaçlar doğrultusunda iş birliği yapmalarını kolaylaştırmaktadır. Nitekim güvenin yüksek olduğu toplumlarda bireyler arasındaki ilişkiler daha güçlü ve sağlam olmakta, bu da sosyal sermayenin kaynak üretimine katkı sağlamaktadır. Sosyal sermaye, güven sayesinde güçlenirken, aynı zamanda güvenin yeniden üretilmesine de olanak sağlamaktadır. Böylelikle toplulukların birbirlerine ve kurumsal yapıya olan güveni arttıkça toplumsal dayanışma ve iş birliği de derinleşmektedir. Bu ilişki, özellikle göçmen toplulukların yeni bir toplumda sosyal ağ kurmalarında ve uyum süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu çalışma Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal sermaye yaratım süreçlerini toplumsal güven bağlamında değerlendirerek, Şanlıurfa ve İstanbul örnekleri üzerinden sosyolojik bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Bu araştırmanın önemi, İstanbul ve Şanlıurfa'daki örneklem gruplarının karşılaştırılması ve sosyal sermaye inşasında bölgesel farklılıklarında çalışmaya dâhil edilmesidir. Araştırmanın sınırlılıkları yalnızca iki şehir örneği üzerinden genelleme yapılması ve verilerin belirli bir dönemi kapsamıdır. Metodolojik olarak "Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni" benimsenmiş; nitel ve nicel veriler toplanarak temalara göre analiz edilip karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İstanbul, Sosyal Sermaye, Suriyeliler, Şanlıurfa, Toplumsal Güven

Abstract

Social trust is regarded as one of the fundamental building blocks of social capital, facilitating individuals' and communities' participation in social networks and cooperation toward common goals. In societies where trust levels are high, relationships between individuals are stronger and more resilient, contributing to the resource generation of social capital. While social capital is reinforced through trust, it also facilitates the regeneration of trust. Thus, as communities' trust in one another and in institutional structures grows, social solidarity and cooperation deepen. This relationship is particularly crucial for immigrant communities as they establish social networks and adapt to a new society. This study aims to provide a sociological analysis, focusing on the social capital creation processes of Syrians in Turkey in the context of social trust, with examples from Şanlıurfa and İstanbul. The importance of this research lies in comparing sample groups from İstanbul and Şanlıurfa, allowing for the consideration of regional differences in social capital formation. The study's limitations include its reliance on only two city samples and its data covering a specific time period. Methodologically, the "Convergent Parallel Mixed Method Design" was employed, with qualitative and quantitative data collected, analyzed, and compared across themes.

Keywords: Migration, İstanbul, Şanlıurfa, Social Capital, Social Trust, Syrians

* Bu makale, 09/02/2022 tarihinde Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda savunması gerçekleştirilen "Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Sermaye Düzeyleri: İstanbul ve Şanlıurfa Örnekleri" isimli doktora tezi verilerinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, yunuseroglu@hakkari.edu.tr, ORCID:0000-0002-6076-4868

Giriş

Toplumsal güven ve sosyal sermaye, günümüz toplumlarının işleyişinde kritik öneme sahip iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal güven, bireylerin birbirlerine ve toplumsal kurumlara olan güven düzeyini ifade ederken, sosyal sermaye ise toplum içindeki ağların, normların ve güvenin, bireylerin birlikte çalışma kapasitelerini ve toplumsal iş birliğini nasıl şekillendirdiğini ifade etmektedir. Toplumlar da sosyal sermayenin inşasında ve güçlendirilmesinde toplumsal güvenin rolü oldukça büyüktür. Özellikle çok kültürlü yapıya sahip toplumlar da, güvenin sağlanması ve sosyal sermayenin gelişimi, bireyler arası ilişkileri, aidiyet duygusunu ve sosyal uyumu doğrudan etkilemektedir.

Bu çalışma, Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal sermaye oluşturma süreçlerini ve toplumsal güven olgusunun bu süreçteki yerini incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin son yıllarda aldığı yoğun göç dalgasıyla birlikte, Suriyelilerin Türk toplumu içerisindeki konumları, sosyal ilişkilerinin yapısı ve toplumsal güven düzeyleri, sosyal sermaye oluşumu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, İstanbul ve Şanlıurfa gibi farklı demografik ve kültürel özelliklere sahip şehirlerde, Suriyelilerin sosyal sermaye birikimi ile toplumsal güven arasındaki ilişkinin ele alınması, çalışmanın özgünlüğünü ve önemini arttırmaktadır.

Araştırma, toplumsal güvenin sosyal ilişkiler üzerindeki etkisini belirleyerek, Türkiye gibi çok kültürlü toplumlar da sosyal sermayenin oluşumu ile ilgili çıkarımlar yapmayı hedeflemektedir. İstanbul ve Şanlıurfa'daki örneklem gruplarının karşılaştırılması, sosyal sermaye inşasında bölgesel farklılıkların etkisini de gözler önüne sermektedir. Araştırmanın birinci başlığında toplumsal güven olgusunun sosyal sermaye ile olan ilişkisi tartışılacak olup ikinci başlığında araştırmasının metodolojisine yer verilecek ve bulgular da bu bölümde analiz edilip yorumlanacaktır.

Sosyal Sermaye İnşasında Toplumsal Güven Olgusu

Sosyal sermaye kavramı, toplumların iş birliğini, güven duygusunu ve kolektif eylemlerini anlamak için sosyolojide önemli bir yere sahiptir. Literatürde farklı disiplinlerce ifade edilmiş birçok sosyal sermaye tanımı mevcut olsa da Pierre Bourdieu, James Coleman, Francis

Fukuyama ve Robert Putnam'ın sosyal sermaye tanımları, kavramın daha anlaşılır kılınmasına katkı sunmaktadır.

Teorisyen	Sosyal Sermaye Tanımı
Pierre Bourdieu	Bourdieu, sosyal sermayeyi; "bir gruba ait olmanın sağladığı fiili veya potansiyel kaynaklar toplama" olarak tanımlamaktadır. Ona göre sosyal sermaye, bireyin diğer insanlarla kurduğu sosyal bağlar sayesinde ekonomik ve kültürel sermayesini güçlendirdiği bir alandır (Bourdieu, 1986). Bourdieu, sosyal sermayeyi, sosyal yapı içindeki konularla bağlantılı olarak ele almakta ve bireylerin toplumsal ağlar sayesinde bu sermayeden faydalanabileceğini vurgulamaktadır. Bu tanım, sosyal sermayenin, güvene dayalı ilişkilerle şekillendiğini de ortaya koymaktadır.
James Coleman	Coleman, sosyal sermayeyi; "bireylerin ortak hedeflere ulaşmak için sosyal yapı içinde oluşturduğu ilişkilerden türeyen bir kaynak" olarak tanımlamaktadır (Coleman, 1988). Coleman'a göre, bireylerin birbirleriyle güven ilişkisi kurmaları, toplumsal iş birliğini ve topluluğun genel verimliliğini artırmaktadır. Kuşkusuz Coleman'ın sosyal sermaye tanımı rasyonel birey davranışı ışığında şekillense de diğer teorisyenler gibi sosyal sermayenin varoluşsal unsurlarından birinin güven olduğuna dikkat çekmesi önemlidir.
Robert Putnam	Putnam, sosyal sermayeyi; bireyler arasındaki ağlar, normlar ve güven ilişkilerinin toplama olarak ele almakta ve sosyal sermayenin toplumsal uyumu destekleyen bir unsur olduğunu belirtmektedir (Putnam, 1995). "Bowling Alone" adlı eserinde, modern toplumlarda sosyal sermayenin ve güvenin azaldığını savunan Putnam, güvenin sosyal sermayeyi oluşturan en temel bileşenlerden biri olduğunu ifade etmektedir. Putnam'a göre, toplumun sosyal sermayesinin yüksek olduğu durumlarda güven seviyeleri de yükselmekte ve bu da iş birliğine katkı sağlamaktadır.
Francis Fukuyama	Fukuyama, sosyal sermayeyi toplumdaki güven seviyelerine dayandırarak tanımlamaktadır. Ona göre güven, "ortak değerlere ve normlara dayanan karşılıklı beklentiler" sayesinde gelişmekte ve bu, bireyler arasında güçlü bağlar oluşturarak sosyal sermayeyi artırmaktadır (Fukuyama, 1995). Fukuyama, güvenin yüksek olduğu toplumlarda bireylerin, birbirlerine güvenerek daha fazla iş birliği yaptıklarını belirtmektedir. Bu, sosyal sermayeyi güçlendiren bir unsurdur, çünkü güvenli bir ortamda bireyler arası ilişkiler derinleşmekte ve insanlar birbirlerine karşı daha sorumlu davranmaktadır. Ayrıca Fukuyama, sosyal sermayenin toplumsal dayanışmayı ve ekonomik kalkınmayı desteklediğini, bu bağlamda güvenin de sosyal sermayeyi besleyen en önemli unsurlardan biri olduğunu savunmaktadır.

Sosyal sermaye, bireyler ve topluluklar arasındaki güven, karşılıklı yardımlaşma ve ortak normlar temelinde inşa edilen sosyal ağların sağladığı değer olarak tanımlanabilir. Bu kavram, bireylerin sosyal ilişkilerden elde ettiği kaynakların, toplulukların dayanıklılığını artırdığı ve kolektif hareketi desteklediği bir yapı sunmaktadır. Sosyal sermayenin temel unsurları arasında güven, karşılıklı bağlılık, sosyal ağlar ve normlar yer almaktadır. Güven, bireylerin birbirlerine ve toplumsal kurumlara duydukları güven duygusunu güçlendirirken; karşılıklı bağlılık, topluluk içinde ortak amaçlar doğrultusunda iş birliğini

teşvik etmektedir. Sosyal ağlar ise bireylerin birbirleriyle kurdukları ilişkiler yoluyla kaynaklara ve bilgiye erişimini kolaylaştırarak topluluk dayanışmasını artırmaktadır. Bu unsurların bütünleşmesi, sosyal sermayeyi bireyler arası ilişkilerden kaynaklanan bir sermaye türü olarak yapılandırmakta ve toplumsal uyum ile dayanışmayı pekiştirmektedir. Bu araştırmada sosyal sermaye kaynak üretiminde en etkili unsurlardan biri olan güven unsuru üzerinde durulacak olup karşılıklı ilişkiler, gönüllü organizasyonlara katılım/üyelik ve Türkiye'deki Suriyelilerin hangi kavram ve sembollerle algılandıkları gibi temalar güven olgusuyla ilişkilendirilerek elde edilen bulgular bu perspektiften yorumlanacaktır.

Sosyal sermayenin en önemli kaynaklarından birini ifade eden güven, toplumsal düzenin sağlanmasında, ekonomik gelişmelerin yaşanmasında ve demokratik yapının oluşmasında en önemli dayanaklardan birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda sosyal sermaye; "tükettiğinden daha fazla yakıt üreten bir reaktör gibi, güven üreten koşulları oluşturmak için güven duygusunu kullanmaktadır." (Şavkar, 2011: 23). Özellikle sosyal sermayeyi yaratan ilişki ağlarının oluşması için bir ön şart niteliğinde olan güven kavramını; insanların günlük deneyimlerinden hareketle elde ettiği ve kan bağıyla bağlı oldukları kimselere, tanıdıklarına ya da kendilerine benzeyen kimselere duydukları güveni temsil eden stratejik (kişisel) güven, kendi yakın çevreleri dışındaki insanlara da (yabancılar) duydukları güveni ifade eden genel (ahlâki) güven ve bireylerin siyasal, toplumsal, ekonomik kurumlara ya da sisteme duyulan güveni ifade eden kurumsal (sisteme) güven şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Aslan, 2016).

Sosyolojik bağlamda güven, genel olarak klasik sosyolojinin merkezi konumunda yer almamış olsa da sosyolojinin öncü isimlerinin güven olgusuna önemli roller biçtiğini ifade etmek gerekecektir. Güven olgusuna biçilen rol, modern topluma geçişle birlikte yeni endüstriyel düzen içerisinde toplumu bir arada tutacak olan bağlar ile ortaya konmuş olup güven olgusu, toplumsal düzen üzerinden tartışmaya açılmıştır. Bu tartışma içerisinde, klasik sosyolojinin Marxist görüşü antagonistik olarak gördüğünden güvenin ancak adil bir düzen ile inşa edilebileceği yönünde görüş bildirmekte ve buradan hareketle mevcut düzen içerisinde güveni onaylamaktan ziyade reddetmektedir (Dunn, 1988) Diğer taraftan farklı bir yaklaşımla dikkat çeken Spencer ise gü-

venin iki farklı toplum biçimine göre farklılık gösterdiğine vurgu yapmaktadır. Herbert Spencer'ın *The Principles of Sociology* (Sosyolojinin İlkeleri) kitabında, “askeri” (militant) ve “endüstriyel” (industrial) toplum ayrımı, toplumsal işleyiş biçimleri üzerinden tanımlanmaktadır. Spencer'a göre askeri toplumlar, zorunlu iş birliği, emir-komuta yapıları ve toplumsal rollerin hiyerarşik olarak belirlendiğı yapılara karşılık gelmektedir. Bu toplumlarda güven, bireylerin görevlerini koşulsuzca yerine getirmelerine dayanmakta ve toplumsal düzenin korunması, kolektif amaçların bireysel çıkarlardan üstün tutulmasıyla sağlanmaktadır. Buna karşılık, endüstriyel toplumlar bireyler arası gönüllü iş birliği, sözleşmeler ve bireysel özgürlükleri temel almaktadır. Spencer, endüstriyel toplumlarda güvenin, bireylerin karşılıklı olarak fayda sağlama ve anlaşmalar yapma isteğı üzerine kurulu olduğunu belirtmektedir. Bu toplum yapısında güven, bireylerin serbest iradeleleriyle katıldıkları toplumsal düzen sayesinde sağlanmaktadır.

Spencer, bu toplum tiplerinin tarihsel süreçte birbirini takip ettiğini öne sürmekte, ancak her iki toplum biçimi de bazı yönleriyle modern toplumlarda varlığını sürdürebilmektedir (Spencer, 1898). Toplumsal ilişkileri modern öncesi toplumdan modern topluma geçiş için kullanmış olduğu *Gemeinschaft* ve *Gesellschaft* kavramları ile açıklayan Ferdinand Tönnies ise *Gemeinschaft*'ta toplumun organik bir bütün olduğunu, ilişkilerin karşılıklılık esaslı inşa edildiğini ve buna bağlı olarak da güven olgusunun da kendiliğinden üretildiğini ifade etmektedir. Fakat dikotominin diğer tarafında yer alan *Gesellschaft*'ta ise bireylerin kendilerine dayanak olarak gördüklerinin tamamen piyasa olduğu ve buna bağlı olarak da güvenin bireylere değil evrenselliklere yönelik olduğudur (Tönnies, 2019). Ayrıca belirtmek gerekir ki bu toplumda güvenmezlikler toplumun dışında yer alan yabancılara yöneliktir. Çünkü bu yabancıların organik bir toplumda işlevleri yoktur. Modern öncesi toplum ile modern topluma geçiş sürecinde toplumsal dayanışmayı mekanik ve organik olmak üzere iki kutupta tasnif eden Emile Durkheim sosyolojisinde güven, dayanışmanın dönüşümüyle yakın ilişkilidir. Durkheim'e göre organik dayanışmanın olduğu modern toplumdaki bireyin toplumla kurmuş olduğu bağ zayıf ve modern toplumda uzmanlaşmış birey güvenilir değildir. Bu güvensizlik ise belirsiz bir ahlaki durumdan kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan mekanik dayanışmanın var olduğu pre-modern çağda birey, bir bütünde işlev gösterdiği için güvenilirdir. Çünkü toplumda var ol-

mak için ahlaki bağ, gerekliliktir (Durkheim, 2014). Klasik sosyolojinin önde gelen isimlerinden biri olan Simmel'e göre ise güven, toplumu ayakta tutan unsurlardan birisidir. Simmel, "insanların birbirine olan genel güveni olmazsa, toplumun kendisi parçalanırdı, çünkü çok az ilişki başka bir kişi hakkındaki bilginin kesinliğine dayanırdı ve rasyonel bir delil veya kişisel gözlem kadar güçlü veya daha güçlü, güven olmasaydı çok az ilişki sürerdi". Sözleriyle güven olgusunun toplum için önemini ortaya koymuştur (Simmel, 2003).

Sosyal sermayenin işlevsel olmaya başladığı ve güvenin tesis edildiği bir toplumsal yapıda ilişkilerin önemi dikkat çekmektedir. Toplumsal yapıyı her an yeniden kurmanın bir imkanı olarak ilişkiler, herhangi bir kurumsal çatı altında olsun ya da olmasın sürekli bir bağlılığın kurulduğu, değerlerin yeniden inşa edildiği, kişiler arası mütakabiliyet yasalarının ve ilkelerinin işlerlik kazandığı, işbirliği ve dayanışma gibi güven esaslı birlikteliklerin kurulduğu bir sosyal sermaye potansiyelini barındırmaktadır (Aydemir ve Tecim, 2012).

Buraya kadar ele alınan klasik sosyologların güven olgusunu modernleşme ve zayıflayan bağlarla ilişkilendirdiği, toplumsal dayanışma ve sosyal ilişkilerin toplumsal güven olmadan ele alınamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Literatürde çağdaş sosyolog olarak nitelenen Anthony Giddens, klasik sosyologların aksine güven olgusunu sosyolojilerinin merkezine oturtup bu konuya ilişkin kuram geliştirmiştir (Özdemir, 2018).

Anthony Giddens, "The Consequences of Modernity" isimli eserinde güven olgusunu kavramsallaştırmak ve ilgili gözlemlerini aktarmak için on maddelik bir tasarı ortaya koymuştur. Bu on maddelik dizide dikkat çeken maddelerden ilkinde güven olgusu; mekanda ve zamandaki bilgi yoksunluğudur. Bilgisine tam eriştiğimiz bir şeye güvenmenin anlamsız olduğunu aktaran Giddens, "Faaliyetleri sürekli olarak görünür olan ve düşünce süreçleri şeffaf olan birine veya işleyişi tamamen bilinen ve anlaşılabilir herhangi bir sisteme güvenmeye gerek kalmayacaktı." ifadesi ile bunu desteklemektedir (Giddens, 1990). Bir diğer önemli madde olan ikinci maddede ise güvenin temelde risk ile değil olasılıkla ilişkili bir olgu olduğuna vurgulamıştır. Giddens, faille güven duyulması durumunda "talihe manevi bir rehine verme"nin söz konusu olacağını aktarmaktadır. Zaten güvenen birey için psikolojik olarak güvenmenin önemli olmasının nedeni de budur.

Sekizinci maddede risk ile güvenin iç içe olduğunu savunan Giddens, 3. maddede de “Her güven bir anlamda kör güvendir.” İfadelerini kullanmaktadır. Giddens, eserinin devamında ise Erik Erikson’dan yaptığı alıntıyla; “Başkalarına duyulan güven, daha sonra istikrarlı bir öz kimliğin temelini oluşturan içsel bir güvenilirlik duygusunun oluşumu ile birlikte geliştirilir.” sözlerini sarf etmektedir. Burada Giddens, güven ve güvenilirlik ile alakalı öğrenmenin erken dönemde gerçekleştiğini ve tamamlanmış öğrenmenin içsel güvenilirlik duygusunu da etkilediğini savunmaktadır (Giddens, 1990). Güven olgusuna kavramsal varoluş perspektifi ile yaklaşan Giddens’in güven olgusunun riskler barındırmasına karşın öz kimliğin yaratımının da aynı ontolojik temele dayandırdığı görölmektedir.

Diğer taraftan toplumsal kalkınma açısından büyük önem atfetmiş olduğu güven olgusunu özellikle sanayi sonrası düzen için sahip olunması gereken bir değer olarak sunan Fukuyama’ya göre ise; “Yasa, sözleşme ve ekonomik rasyonalite sanayi sonrası toplumların zenginleşmesi ve istikrarı için gerekli, fakat yeterli olmayan unsurlardır. Yanı sıra, rasyonel çıkarımlardan ziyade, alışkanlıklara dayalı, karşılıklı ilişkiler, ahlaki yükümlülükler, topluluğa karşı görev ve güven gibi değerlerle bezenmiş olmalıdır.” (Fukuyama, 1998). Toplumsal güvenin sosyal iş birliği ve dayanışmayı daha işlevsel kılıp sosyal sermayeye pozitif yönlü etki sunması, literatür çalışmasında konsensüs sağlanan bir önerme niteliğindedir. Nitekim insani ilişkilerin güvensizlik üzerine inşa edilmesi, toplumsal düzenin devamını sağlayan dayanışmacı ve biz duygusunu vurgulayan değerlerin yerini benmerkezci hazzı ve bireyselliği vurgulayan değere bırakması; birlikte yaşamının ilkele-ri üzerine yeniden düşünmeyi sosyal bilimciler için zorunlu kılmaktadır (Aydemir, 2011).

Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışmada, nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı yakınsayan paralel karma yöntem (convergent parallel mixed methods) tercih edilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin temel sebebi hem derinlemesine hem de geniş çapta veri sağlayarak araştırma sorularını daha kapsamlı bir şekilde yanıtlamaktır (Creswell & Creswell, 2018). Yakınsayan paralel karma yöntemde, nitel ve nicel veriler eş zamanlı olarak toplanmakta, analiz edilmekte ve sonrasında birleştirilerek yo-

rumlanmaktadır (Neuman, 2014). Bu yaklaşım sayesinde, araştırmanın hem betimleyici gücü hem de genellenebilirliği artmaktadır.

Araştırmanın nitel boyutunda, 64 yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler, katılımcıların kişisel deneyimlerini, düşüncelerini ve algılarını detaylı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacıya esneklik sağlarken katılımcıların da daha samimi ve detaylı yanıtlar vermesine olanak tanımaktadır (Creswell, 2013). Nicel boyut için ise 443 kişiye anket uygulanmıştır. Anket çalışması, geniş bir katılımcı kitlesine ulaşarak genellenebilir sonuçlar elde etme amacı taşımaktadır. Bu geniş örneklem sayesinde, araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkilerin analiz edilmesi mümkün hale gelmiştir. Nicel verilerin analizinde, betimleyici istatistikler ve ilişkisel analizler yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı

Toplumsal güven, bireylerin bir arada yaşama kapasitesini güçlendiren ve toplumsal ilişkilerin istikrarına katkıda bulunan önemli bir kavramdır. Türkiye gibi çok kültürlü yapıya sahip toplumlarda, göçmen grupların sosyal uyum sürecindeki toplumsal güvenin önemi daha da artmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada İstanbul ve Şanlıurfa örnekleri üzerinden, Suriyelilerin Türk toplumuyla etkileşimlerinin güven algısına nasıl yansıdığı incelenmiştir. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin toplumsal güven temelinde sosyal sermaye yaratım süreçlerinin incelenmesi, özellikle göçmen topluluklarda sosyal sermayenin oluşumu ve bu sermayenin toplumsal uyuma katkısı açısından oldukça değerlidir. Araştırma, Türkiye'de Suriyelilerin sosyal sermaye yaratma süreçlerini toplumsal güven bağlamında ele alarak Şanlıurfa ve İstanbul örnekleri üzerinden derinlemesine bir sosyolojik analiz sunmayı hedeflemektedir. İki farklı bölgedeki Suriyeli toplulukların sosyal sermaye dinamikleri, Türkiye'nin sosyal yapısındaki bölgesel farklılıkları da göz önünde bulundurarak değerlendirilecektir. Böylece, toplumsal güvenin Suriyelilerin sosyal sermaye yaratımı üzerindeki etkisini bölgesel değişkenlerle birlikte ele alarak alandaki bilgi birikimine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Göç, modern toplumların sosyal yapısını derinden etkileyen bir olgu olduğundan, Suriyelilerin toplumla kurdukları ilişkilerin sosyal sermaye ve toplumsal güven bağlamında incelenmesi hem akademik literatüre hem de toplumsal uyum politi-

kalarına katkı sağlayacaktır. Özellikle sosyal sermaye teorisinin göçmenlerin uyum sürecinde nasıl işlediği konusunda sunacağı bulgular, Türkiye’de yaşıyan diğer göçmen topluluklara yönelik çalışmalar için de referans oluşturabilecektir.

Araştırmanın kapsamı, İstanbul ve Şanlıurfa’daki Suriyelilerin sosyal sermaye ve toplumsal güven algılarını analiz etmek üzere 64 yarı yapılandırılmış mülakat ve 443 kişilik bir anket çalışmasını içermektedir. Nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinin bir arada kullanılması, araştırmanın hem derinlemesine hem de geniş kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınmasını sağlamaktadır. Bu yöntem sayesinde, toplumsal güven algısının ve sosyal sermaye yaratma sürecinin hem bireysel deneyimler hem de genel eğilimler çerçevesinde anlaşılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Örneklemi

Yakınsayan paralel karma yöntem olarak saptanan araştırma deseninin safhalarından biri olan yarı yapılandırılmış mülakat araştırması için belirlenen örneklem modeli, kartopu örnek modelidir. Bu modelin belirlenmesinde sahada erişimi güç olan katılımcılara ulaşmanın daha pratik hale gelmesidir. Bu modele göre belirlenen katılımcıların demografik bilgileri aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir. Toplam 64 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırmasının 34 katılımcısı Şanlıurfa kentinde yaşıyan Suriyelilerden ve bu Suriyelilerin komşularından oluşmakta iken, geriye kalan 30 katılımcı ise İstanbul kentinde yaşıyan Suriyeliler ve onların komşularından oluşmaktadır.

Tablo 1. U.S (Şanlıurfa'daki Suriyeli Katılımcılar) Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu
U.S-1	Erkek	64	Evli	Çalışmıyor	İlkokul
U.S-2	Erkek	44	Evli	Çalışmıyor	Lise
U.S-3	Kadın	54	Evli	Ev hanımı	İlkokul
U.S-4	Erkek	73	Evli	Çalışmıyor	İlkokul
U.S-5	Kadın	29	Evli	Ev hanımı	İlkokul
U.S-6	Kadın	28	Evli	Ev hanımı	Lise
U.S-7	Erkek	38	Bekâr	Esnaf	Üniversite
U.S-8	Erkek	32	Bekâr	Keman sanatçısı	Üniversite
U.S-9	Erkek	39	Evli	Çiftçi	Lise
U.S-10	Kadın	47	Evli	Ev hanımı	Okuryazar değil
U.S-11	Kadın	45	Evli	Ev hanımı	İlkokul
U.S-12	Erkek	52	Evli	Çalışmıyor	Okuryazar değil
U.S-13	Erkek	37	Evli	Çiftçi	Lise
U.S-14	Kadın	36	Evli	Ev hanımı	İlkokul
U.S-15	Erkek	48	Evli	Esnaf	Lise
U.S-16	Erkek	49	Evli	Çalışmıyor	Lise
U.S-17	Kadın	35	Evli	Ev hanımı	Lise
U.S-18	Kadın	33	Evli	Ev hanımı	İlkokul
U.S-19	Kadın	31	Evli	Ev hanımı	Lise
U.S-20	Kadın	39	Evli	Ev hanımı	Lise

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Şanlıurfa'da iki ayaklı gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırmasının ilk ayağında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli göçmenler bulunmaktadır. Bu araştırmaya gönüllük esasına bağlı olarak 10'u kadın katılımcı, 10'u erkek katılımcı olmak üzere toplamda 20 katılımcı katılım göstermiştir.

Tablo 2. U.T (Şanlıurfa'daki Türk Katılımcılar) Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu
U.T-1	Erkek	27	Bekâr	Çiftçi	Üniversite
U.T-2	Erkek	38	Evli	Esnaf	Lise
U.T-3	Erkek	46	Bekâr	Çiftçi	İlkokul
U.T-4	Kadın	51	Evli	Ev Hanımı	Okuryazar değil
U.T-5	Erkek	44	Evli	Memur	Üniversite
U.T-6	Kadın	38	Evli	Ev hanımı	Lise
U.T-7	Erkek	42	Evli	Çiftçi	Lise
U.T-8	Erkek	33	Bekâr	Memur	Üniversite
U.T-9	Erkek	32	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
U.T-10	Kadın	23	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
U.T-11	Erkek	36	Evli	Esnaf	Lise
U.T-12	Kadın	48	Evli	Ev hanımı	Lise
U.T-13	Erkek	38	Evli	Organizatör	Üniversite
U.T-14	Kadın	26	Evli	Garson	Lise

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Şanlıurfa'da iki ayaklı gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırmasının ikinci ayağında ise Şanlıurfa kentinde saha çalışmamıza gönüllü olarak katılmayı kabul eden geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin komşularından oluşan 9'u erkek, 5'i kadın olmak üzere 14 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcı sayısının belirlenmesi önceden hesaba katılmamış olup, sahada elde edilen verilerin doyuma ulaşmasıyla belirlenmiştir.

Tablo 3. İ.S (İstanbul'da Mülakat Araştırmasına Katılan Suriyeli Bireyler) Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu
İ.S-1	Kadın	36	Evli	Seyyar Satıcı	Okuryazar
İ.S-2	Kadın	32	Evli	Ev hanımı	İlkokul
İ.S-3	Erkek	48	Evli	Esnaf (Kuyumcu)	Lise
İ.S-4	Erkek	52	Evli	Çalışmıyor	İlkokul
İ.S-5	Erkek	27	Bekâr	Esnaf (Tüttüncü)	Lise
İ.S-6	Erkek	31	Bekâr	Çalışmıyor	Lise
İ.S-7	Kadın	38	Evli	Esnaf (Giyim)	İlkokul
İ.S-8	Erkek	57	Evli	Esnaf (Lokanta)	Lise
İ.S-9	Erkek	26	Bekâr	İşçi	Üniversite
İ.S-10	Kadın	27	Evli	Ev hanımı	Lise
İ.S-11	Erkek	36	Bekâr	Seyyar Satıcı	İlkokul
İ.S-12	Erkek	27	Bekâr	Çalışmıyor	Lise
İ.S-13	Erkek	35	Evli	Esnaf (Kasap)	Lise
İ.S-14	Erkek	42	Bekâr	İş insanı (kargo şirketi)	Üniversite
İ.S-15	Erkek	23	Bekâr	İş İnsanı (Araç Kiralama)	Üniversite

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

İstanbul'da gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırması da Şanlıurfa kentinde gerçekleştirildiği gibi iki ayaklı olup ilk ayağında İstanbul'daki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli göçmenler bulunmaktadır. Araştırmaya 4'ü kadın, 11'i erkek olmak üzere toplamda 15 katılımcı gönüllü katılım sağlamıştır.

Tablo 4. İ.T (İstanbul'da Mülakat Araştırmasına Katılan Türk Bireyler) Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu
İS. T-1	Erkek	33	Bekâr	Öğrenci	Lisansüstü
İS. T-2	Kadın	29	Evli	Ev Hanımı	Üniversite
İS. T-3	Erkek	28	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
İS. T-4	Kadın	29	Evli	Özel sektör	Lisansüstü
İS. T-5	Erkek	47	Evli	Çalışmıyor	Lise
İS. T-6	Kadın	24	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
İS. T-7	Erkek	47	Evli	Özel sektör	Üniversite
İS. T-8	Kadın	58	Evli	Ev hanımı	Lise
İS. T-9	Erkek	41	Evli	İşçi	Üniversite
İS. T-10	Kadın	21	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
İS. T-11	Erkek	33	Bekâr	İşçi	Üniversite
İS. T-12	Erkek	24	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
İS. T-13	Erkek	35	Evli	Memur	Üniversite
İS. T-14	Erkek	30	Evli	Memur (Asker)	Üniversite
İS. T-15	Kadın	28	Evli	Ev hanımı	Lise

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

İstanbul'da gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatların ikinci ayağında, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli göçmen katılımcıların komşularından oluşan katılımcılar yer almaktadır. Bu araştırmaya 9'u erkek, 6'sı kadın olmak üzere toplamda 15 katılımcı gönüllülük esasına bağlı olarak katılım sağlamıştır.

Şanlıurfa ve İstanbul'da gerçekleştirilen anket çalışmasının katılımcıları ise Şanlıurfa kentinde 104'ü geçici koruma altında bulunan Suriyeli ve 110'u Türk katılımcı olmak üzere toplamda 214; İstanbul'da 101'i geçici koruma altındaki Suriyeli ve 128'i Türk katılımcılar olmak üzere toplamda 229 kişi katılım sağlamıştır. Anket araştırmanın toplam katılımcısı ise 214'ü Şanlıurfa, 229'u İstanbul olmak üzere toplam 443'tür. Araştırmada kullanılan örneklem büyüklüğü hesaplaması aşağıda yer almaktadır.

Bu çalışmada, popülasyon büyüklüğü $N = 18,104,538$ olarak belirlenmiştir. Güven düzeyi %95 ($Z = 1.96$) ve hata payı %5 ($E = 0.05$) olarak seçilmiştir. Popülasyon varyansı, en temel yaklaşım olarak kullanılan $\sigma^2 = 0.25$ (standart sapma $\sigma = 0.5$) kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için kullanılan formül, Bartlett ve arkadaşlarının kaleme almış oldukları "Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size in Survey Research" isimli eserden faydalanılarak oluşturulmuştur (Bartlett vd., 2001: 45).

$$Z^2 = 1.96^2 = 3.8416$$

$$Z^2 \cdot \sigma^2 = 3.8416 \cdot 0.25 = 0.9604$$

$$E^2 = 0.05^2 = 0.0025$$

$$(N - 1) \cdot E^2 = 18,104,537 \cdot 0.0025 = 45,261.$$

$$n = \frac{18,104,538 \cdot 0.9604}{45,261.3425 + 0.9604}$$

$$n = \frac{17,394,866.0552}{45,262.3029}$$

$$n \approx 384.04$$

Bu hesaplamalar sonucunda, 18,104,538 kişilik bir popülasyon için %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile gerekli minimum örneklem büyüklüğü 384 olarak bulunmuştur. Elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği için toplanan toplam 443 anket verileri analiz edilmiştir.

Araştırmanın Analizi

Elde edilen nitel ve nicel veriler, analiz sürecinde ayrı ayrı işlenmiş; ancak yorumlama aşamasında yakınsayan paralel yöntem yaklaşımına uygun olarak birleştirilmiştir. Nitel veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve tematik kategoriler oluşturulmuştur (Creswell, 2013). Nicel veriler ise istatistiksel analiz teknikleri ile değerlendirilmiştir. Her iki veri türünden elde edilen sonuçlar, benzerlik ve farklılıklar açısından karşılaştırılarak çalışmanın genel yorumuna katkı sağlamıştır.

Yakınsayan paralel yöntem, araştırmada elde edilen verilerin birbiriyle doğrulayıcı veya tamamlayıcı olmasını sağlayarak, araştırma sonuçlarının güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmıştır (Creswell & Plano Clark, 2017). Bu yöntemin kullanımı, araştırma sorularının çok boyutlu olarak ele alınmasına olanak tanımış ve hem bireysel deneyimlerin hem de genel eğilimlerin analiz edilmesine imkan vermiştir.

Tablo 5. Araştırmada Kullanılan Ölçme Soru Maddeleri İçin Cronbach's Alpha Katsayısı Bulguları

Ölçme soruları	Madde sayısı	Cronbach's Alpha
Güven Düzeyi, Güven Çapı maddeleri	6	0,780
Sosyal İlişki Düzeyi maddeleri	18	0,887
Yardımlaşma faaliyetleri maddeleri	6	0,800

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Tablo 5'deki Cronbach's Alpha katsayısı bulgularından hareketle; genel olarak, Cronbach's Alpha katsayısı 0,7 ve üzeri ise ölçüm aracının güvenilir olduğu kabul edilirse güven düzeyi, güven çapı maddeleri alpha katsayısı 0,780 olarak verilmiştir. Bu, güvenilir bir ölçek

olarak kabul edilmektedir. Sosyal ilişki düzeyi maddeleri için alpha katsayısı 0,887, oldukça yüksek bir güvenilirliğe işaret etmektedir. Bu da sosyal ilişki düzeyi maddelerinin tutarlı bir şekilde ölçüldüğünü göstermektedir. Yardımlaşma faaliyetleri maddeleri için alpha katsayısı 0,800, yüksek bir güvenilirlik düzeyi olarak değerlendirilebilir. Cronbach's Alpha katsayısı bulguları, kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu ve elde edilen verilerin güvenilir analiz sonuçları üretebileceğini göstermektedir. Ayrıca nicel verilerin analiz sürecindeki bir sonraki aşamada tasarısı yapılan araştırmanın temel araştırma sorularının ve hipotezlerinin test edilmesi amacıyla SPSS nicel veri analiz programından yararlanılarak ki-kare (chi-square) testleri ve frekans tabloları oluşturulmuştur. Nicel veri analizinin son aşamasında elde edilen sonuçlar tablolar şeklinde sunulmuş olup, istatistiksel test sonuçları tez araştırmasının temaları bağlamında yorumlanmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Bu çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli nüfusun sosyal sermayesi, toplumsal güven ekseninde incelenmiş; güven düzeyi, güven çapı, Türklerin gözünden Suriyeli algısı, güvenin Suriyelilerle olan ilişkilere etkisi ve gönüllü organizasyonlara katılım gibi temalar üzerine odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen anket ve mülakat çalışmaları, bireyler ve gruplar arası güven düzeylerinin farklılıklarını ve bu düzeylerin sosyal sermaye yapısı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Özellikle, toplumun Suriyelilere yönelik algıları, güvenin ikili ilişkilerde ve sivil topluma katılım üzerindeki rolü gibi unsurlar, sosyal bağların ve dayanışmanın sürdürülebilirliği için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, elde edilen bulgular, güvenin sosyal sermaye olgusuna katkıları ve olası engelleri değerlendirmek için derinlemesine bir analiz sağlamaktadır.

Sosyal sermaye olgusu bakımından en önemli parametrelerden biri güven olgusunun tesis edilmesidir. Sosyal sermaye çalışmaları için önemli veriler sunan Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey), toplumda inşa edilen güven olgusuna dair bulgu ortaya koymak için genel güven düzeylerine dair bir ölçüm gerçekleştirmektedir. Sosyal sermaye çalışmalarının merkezine alınan bu ölçüm, "Genel Olarak İnsanlara Güvenir Misiniz? Yoksa Tedbiri Elden Bırakmaz Mısınız?" şeklinde katılımcılara yöneltilmektedir. Bu çalışmada da

insanların güven düzeyine dair ölçüm bu soru ile gerçekleştirilmeye çalışılmış ve elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Tablo 6. Ankete Katılan Türk Bireylerin “Genel Olarak İnsanlara Güvenir misiniz? Yoksa Tedbiri Elden Bırakmaz Mısınız?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Frekans Dağılımı

I. Genel olarak insanlara güvenir misiniz? Yoksa tedbiri elden bırakmaz mısınız?	Sayı	Yüzde
Güvenirim	42	17,6
Tedbiri elden bırakmam.	184	77,3
Kararsızım	12	5,0
Toplam	238	100,0

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Ankete katılan Türk katılımcıların “Genel olarak insanlara güvenir misiniz? Yoksa tedbiri elden bırakmaz mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplara göre frekans dağılımı **Tablo 6**’da verilmiştir. Türk katılımcıların büyük çoğunluğu (%77,3), insanlara karşı temkinli olduklarını ve tedbiri elden bırakmadıklarını belirtmiştir. Sadece %17,6’sı insanlara güvendiğini söylerken, %5,0 kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu dağılım, Türk katılımcılar arasında genel bir güvensizlik eğilimi olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 7. Ankete Katılan Suriyeli Bireylerin “Genel Olarak İnsanlara Güvenir Misiniz? Yoksa Tedbiri Elden Bırakmaz mısınız?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Frekans Dağılımı

I. Genel olarak insanlara güvenir misiniz? Yoksa tedbiri elden bırakmaz mısınız?	Sayı	Yüzde
Güvenirim	39	19,0
Tedbiri elden bırakmam.	161	78,5
Kararsızım	5	2,4
Toplam	205	100,0

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Ankete katılan Suriyelilerin “Genel olarak insanlara güvenir misiniz? Yoksa tedbiri elden bırakmaz mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplara göre frekans dağılımı **Tablo 7**’de verilmiştir. Suriyeli katılımcılarda da benzer bir eğilim gözlemlenmektedir. Katılımcıların %78,5’i tedbiri elden bırakmadığını, %19,0’ı insanlara güvendiğini ve %2,4’ü kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar da Suriyeli katılımcılar arasında genel olarak tedbirli bir yaklaşımın hakim olduğunu göstermektedir. **Tablo 6** ve **Tablo 7** verileri birbirleri ile birlikte değerlendirildiği takdirde; geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ve Türklerin, aşağı yukarı aynı genel güven düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Türk Katılımcıların Güven Düzeyi, Güven Çapı Maddeleri için Frekans ve Açıklayıcı İstatistik Değerleri

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		Ort.	Std. S.
	Sa yı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
3.Komşularına güvenirim.	16	6,7	25	10,5	51	21,4	126	52,9	20	8,4	3,4580	1,01690
4.Akrabalarımın güvenirim	22	9,2	25	10,5	35	14,7	101	42,4	55	23,1	3,5966	1,21398
5. Suriyeli göçmenlere güvenirim	85	35,7	94	39,5	44	18,5	12	5,0	3	1,3	1,9664	0,92716
6. Suriyeli komşularımın güvenirim	70	29,4	70	29,4	60	25,2	32	13,4	6	2,5	2,3025	1,10659
7. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve devlet kurumlarına güvenirim	33	13,9	24	10,1	71	29,8	84	35,3	26	10,9	3,1933	1,18910
8. Türkiye'nin göç politikalarına güvenirim	72	30,3	55	23,1	60	25,2	37	15,5	14	5,9	2,4370	1,23342
Güven Düzeyi ORT											2,8252	0,77293

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

Güven düzeyi, güven çapı maddeleri için frekans dağılımı ve açıklayıcı istatistikleri **Tablo 8'**de verilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde; "komşularımın güvenirim" ortalama 3,7905 ile bu maddeye katılımcılar genel olarak "katılıyorum" eğilimindedir. Bu, katılımcıların komşularına güven duyduklarını göstermektedir. "Akrabalarımın güvenirim" maddesi, en yüksek ortalama (4,2976) ile dikkat çekmektedir. Bu, katılımcıların akrabalarına güven düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermekte ve "katılıyorum" ile "kesinlikle katılıyorum" arasında bir eğilimi işaret etmektedir. "Çalışma arkadaşlarıma güvenirim" maddesi, ortalama 3,1122 ile bu maddeye verilen yanıtlar kararsızlık eğilimi göstermektedir. Katılımcılar, çalışma arkadaşlarına güven konusunda daha temkinli veya kararsız gözükmektedir. "Birine güvenmem için hangi milletten olduğu fark etmez" maddesi, 4,2537 ile ölçülmüştür ve katılımcılar, kişinin milliyetinden bağımsız olarak güven duymaya eğilimli olduklarını göstermektedir. Bu da katılımcılar arasında görece yüksek bir hoşgörü seviyesini ifade eder. "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve devlet kurumlarına güvenirim" maddesi; 3,7711 ortalama ile ölçülmüştür. Bu da katılımcıların devlet ve devlet kurumlarına genel olarak güven düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. "Türkiye'nin göç politikalarına güvenirim"; 3,2936 ortalama ile katılımcıların göç politikalarına güveninin daha düşük seviyede olduğunu, ancak yine de pozitif bir eğilimin var olduğunu göstermek-

tedir. **Tablo 8'e** göre; genel güven düzeyi ortalaması: 3,7664 olarak hesaplanmıştır, bu da katılımcıların genel güven seviyesinin orta-yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablonun bütüncül değerlendirmesi ile; katılımcılar en çok akrabalarına güvenirken, çalışma arkadaşlarına güven konusunda daha temkinli veya kararsız davranmaktadır. Ayrıca, milliyetin güven üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını düşünen katılımcıların oranı yüksektir. Devlet ve devlet kurumlarına yönelik güven yüksek olmakla birlikte, göç politikalarına olan güvenin daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle komşulara ve akrabalara duyulan güven düzeyinin görece yüksek ölçüldüğü araştırmada, Suriyelilerin güven çapının dışında tutulduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 9. Suriyeli Katılımcıların Güven Düzeyi, Güven Çapı Maddeleri için Frekans ve Açıklayıcı İstatistik Değerleri

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		Ort.	Std. S.
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
3. Komşularına güvenirim.	5	2,4	22	10,7	17	8,3	130	63,4	31	15,1	3,7805	0,91588
4. Akrabalarımın güvenirim	7	3,4	7	3,4	8	3,9	79	38,5	104	50,7	4,2976	0,95190
5. Çalışma arkadaşlarıma güvenirim	10	4,9	14	6,8	103	50,2	58	28,3	20	9,8	3,3122	0,91828
6. Birine güvenmem için onun hangi milletten olduğunu fark etmez	7	3,4	9	4,4	14	6,8	70	34,1	105	51,2	4,2537	1,00198
7. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve devlet kurumlarına güvenirim	5	2,4	49	23,9	10	4,9	76	37,1	65	31,7	3,7171	1,21185
8. Türkiye'nin göç politikalarına güvenirim	25	12,2	43	21,0	17	8,3	86	42,0	34	16,6	3,2976	1,30393
Güven Düzeyi ORT											3,7764	0,61327

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

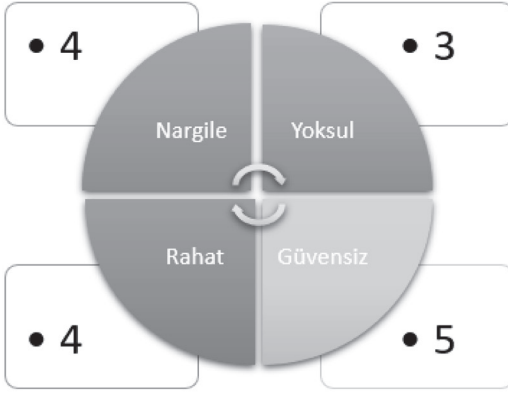
Güven düzeyi, güven çapı ölçeği maddeleri için frekans dağılımı ve açıklayıcı istatistikleri **Tablo 9'da** verilmiştir. Araştırma verileri, en yüksek güven ortalamasını "Akrabalarımın güvenim" maddesi (ortalama 4.2976) ile saptamıştır. Bu, katılımcıların kendi yakın çevrelerine, yani akrabalarına daha fazla güven duyduğunu göstermektedir. Anket verilerinin en düşük güven ortalaması ise (ortalama 3.2976) ile "Türkiye'nin göç politikalarına güvenim" maddesinde saptanmıştır.

Bu, katılımcıların Türkiye'nin göç politikalarına yönelik güveninin daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Diğer maddeler arasında güven dağılımı:

“Çalışma arkadaşlarıma güvenim” ve “Birine güvenmem için onun hangi milletten olduğu fark etmez” gibi maddeler ortalamada birbirine yakın değerlere sahip ve görece yüksek güven düzeylerine işaret etmektedir. Tabloya bakıldığında bazı maddelerde standart sapma değerlerinin diğerlerinden daha yüksek olduğu da dikkat çekicidir. Bu, o maddelerdeki güven dağılımının daha değişken olduğunu göstermektedir. Örneğin, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne ve devlet kurumlarına güvenim” maddesinde standart sapma nispeten daha yüksektir (1.30935), bu da farklı katılımcı gruplarının güven seviyelerinde çeşitlilik olduğunu göstermektedir.

Tablo 9 verilerinin genel bir değerlendirmesi ile; katılımcılar arasında akrabalara ve çalışma arkadaşlarına duyulan güven, diğer sosyal ve kurumsal güven alanlarına göre daha yüksek görünmektedir. Kurumlara ve politikalara duyulan güven ise görece daha düşük seviyelerde kalmıştır. Bu tablo, katılımcıların daha çok yakın çevrelerine güven duyduğunu, daha uzak veya resmi kurumlara karşı güvenlerinin ise daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumun, kültürel veya deneysel faktörlerden kaynaklandığını ifade etmek gerekecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; **Tablo 8** ve **Tablo 9** verileri, Türkiye'nin göç politikalarının Suriyeliler tarafından daha çok güvenilir bulunduğunu ortaya koymuştur.

İki grup arasında kurulacak ilişki ağlarında güven olgusunu tesis edecek olan etmenlerden biri, göçmen grupların ev sahipleri tarafından nasıl algılandığıdır. Çünkü göçmen grupların nasıl algılandıkları; onlara yönelik tutumların, kaygıların ve yakınlıkların anlaşılmasında önemli ip uçları sunmaktadır. Bu bağlamda İstanbul ve Şanlıurfa kentlerinde yapılan yarı yapılandırılmış mülakat ve anket araştırmaları verileri, Suriyeli göçmenlere ilişkin büyük bir algının yaratılmış olduğunu göstermektedir. **Şekil 1** ve **Şekil 2**'de görüldüğü üzere Suriyelilerin, komşularının zihin dünyalarında yer edindikleri objelere ilişkin bazı kavramlar kullanılmıştır.

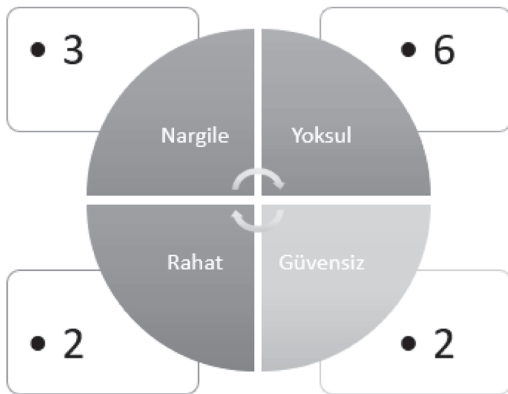
Şekil 1. Komşularının Gözünden Suriyeliler (İstanbul).

İstanbul'daki Türk katılımcılara sorulan Suriyelileri nasıl tanımlarsınız sorusuna verilen cevaplardan dikkat çekici semboller ve imgeler; "Nargile", "Rahatlık", "Güvensiz" ve "Yoksul" olsa da kayda değer diğer ifadeler aşağıda sıralanmıştır;

1. Kaçak İşçi, İşsiz (2)
2. Tecavüzcü
3. Düzensiz
4. Kötü İnsanlar Değiller
5. Tembel
6. Beleşçi
7. Rahatsız Edici
8. Riyakar

Kaynak: Mülakat verileri ışığında hazırlanmıştır.

İstanbul'da yapılan araştırmaya Türklerin Suriyelileri tanımlarken kullanmış oldukları kavramlardan sıklıkla tekrara düşenler sırasıyla; "güvensiz", "nargile", "rahat" ve "yoksul" kavramlarıdır. Bu kavramların bir Suriyeli ile girilen etkileşim neticesinde mi edinildiği yoksa tamamen duyumlara mı dayalı olduğuna ilişkin yöneltilen soruların neredeyse tamamına verilen yanıtlar ya bir duyuma dayalı olduğu ya da hissiyata dayalı olduğuna dairdir. Bu durum da gerçeklikten uzakta yaratılmış bir algının varlığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 2. Komşularının Gözünden Suriyeliler (Şanlıurfa)

Şanlıurfa'daki Türk katılımcılara sorulan Suriyelileri nasıl tanımlarsınız sorusuna verilen cevaplardan dikkat çekici semboller ve imgeler; "Nargile", "Yoksul", "Rahat" ve "Güvensiz" olsa da diğer ifadeler aşağıda verilmiştir;

1. Hırsız
2. Değerli-İyi İnsanlar
3. Bize Benzeyen İnsanlar
4. Yatıya Kalmış Yetim Misafir
5. Zararsız
6. Nankör
7. Sosyal

Kaynak: Mülakat verileri ışığında hazırlanmıştır.

Şanlıurfa'da gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırmasında ise İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat verilerinden farklı

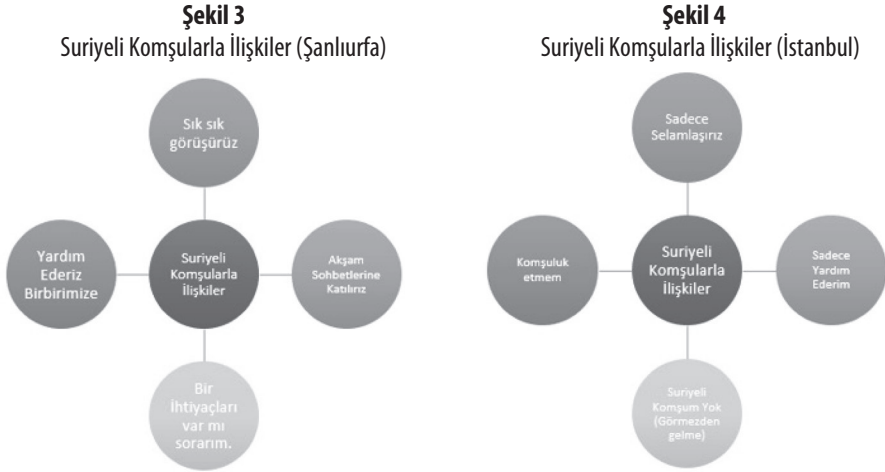
olarak sosyal gerçekliğe daha yakın sembolik kavramlar sunmuştur. Bu sosyal gerçekliği yaratan husus elbette iki grup arasında yaratılan iletişim kanalları ve etkileşimdir. İstanbul'da elde edilen verilere dayalı etkileşimden uzak bir Suriyeli algısı, daha çok güvenilmeyen, tehdit unsuru olarak görülen ve duyumlara dayalı iken; Şanlıurfa'da elde edilen verilere dayalı sosyal gerçekliğe daha yakın ve etkileşim neticesinde oluşan Suriyeli algısı, yoksulluğuyla ve benzerlikleriyle ön plana çıkan Suriyeliye işaret etmektedir. İstanbul'daki Türk katılımcıların Suriyeli komşularına ilişkin görüşleri ve Suriyeli algıları, Suriyelilerin toplumsal yaşama entegre olmalarının önünde büyük bir engel yaratmakta ve toplumsal güven oluşumunu geciktirmektedir. Şanlıurfa kentinde yapılan araştırma verileri ise (Şekil 2) her ne kadar tamamen toplumsal birlikteliği pekiştiren bir düzeyde olmasa da görece toplumsal uyumu hızlandıran bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Şanlıurfa kentinde elde edilen verilerin Suriyeli algısının oluşumunda salt sosyal gerçekliğe dayalı olduğunu söylememiz araştırmanın geçerliliği bağlamında yanıltıcı olacaktır. Şanlıurfa mülakat katılımcılarından bazıları, Suriyelilere yönelik ağır ithamlarda bulunmuşlar ve bunları tamamen duyumlara dayandırmışlardır. Bu durum da Suriyeli algısı oluşurken gerçekliğin her iki kentte de göz ardı edildiğini ve "öteki" yaratımında duyumları, inanması daha kolay söylemleri, kötü anların genelleştirilmesini daha etkin olarak kullanmaya hazır bir sosyal çevrenin var olduğunu gözler önüne sermektedir.

Komşularının gözünden Suriyeli algısı verileri, sosyal sermayenin en önemli parametrelerinden biri olan "güven"e ilişkin bazı negatif etkiler de oluşturmaktadır. Her iki grup arasında güven düzeyinin oluşmasının önüne set çeken olumsuz Suriyeli algıları, Suriyelileri güven çapının dışına itmektedir. Bu durum, zamanla karşılıklı güvensizliğe evrilmektedir.

Komşuluk ilişkileri, sosyal sermayenin gündelik hayatta en somut şekilde gözlemlendiği alanlardan birine tekabül etmektedir. Bu ilişkiler ağı, bireylerin ve grupların birbirlerine güvenini artırmakla kalmaz, aynı zamanda karşılıklı yardımlaşma ve destek mekanizmalarını da devreye sokmaktadır. Coleman (1988), sosyal sermayenin bireyler arasındaki bağlar ve ilişkiler yoluyla oluştuğunu ve bu ilişkilerin güven ve normlar temelinde geliştiğini savunmaktadır. Komşular arasındaki güven ve karşılıklı yardımlaşma, sosyal sermayeyi artırarak bi-

reylerin ortak bir sosyal ağ oluşturmasına imkan sağlayabilmektedir. Bu bağlamda T¼rkiye’de ge¼ici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal ilişkilerinin temelde komşuluk ilişkilerine endeksli olduğunu; gerek yarı yapılandırılmış m¼lakat araştırması verileri gerekse anket çalışması verileri ortaya koymaktadır. Fakat bu durum ge¼ici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile T¼rk komşuları arasında y¼ksek seviyede komşuluk ilişkilerin var olduğunu ifade etmemektedir.

Kaynak: M¼lakat verileri işığında hazırlanmıştır.

İstanbul ve şanlıurfa kentleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin karşılaştırıldığı **şekil 3** ve **şekil 4** g¼stergeleri iki kent arasındaki komşuluk ilişkilerini ifade ederken; T¼rk katılımcıların s¼ylemlerini ortaya koymuştur. Bu veriler işığında şanlıurfa kentindeki T¼rk katılımcıların İstanbul kentindeki T¼rk katılımcılara g¼re Suriyelilere y¼nelik olarak daha sıcak ilişkiler geliştirdiklerini s¼ylemek yerinde olacaktır.

şanlıurfa ve İstanbul kentlerinde ger¼ekleřtirilen m¼lakat araştırması verileri, Suriyelilerle o kentteki T¼rk komşuları arasında var olan komşuluk ilişkilerinin kentin sosyoekonomik unsurlarından doğrudan etkilendiğini ortaya koymuştur. S¼z¼ ge¼en sosyoekonomik unsurlar, başta kentlerin k¼lt¼rel dinamiklerini i¼ermektedir. şanlıurfa gibi hem K¼rt hem T¼rk hem de Arapların var olduğu heterojen yapı, bu anlamda Suriye’nin toplumsal yapısını andırmaktadır. Elbette ki bu durum, Suriyeli g¼çmenler ile olan verimli etkileşim olanaklarına imkân tanımaktadır. Bir başka sosyok¼lt¼rel unsur, gettolaşmanın d¼nyanın en b¼y¼k metropollerinden biri olan İstanbul’da oluşmasıdır. Her ne kadar şanlıurfa’da da Suriyelilerin bir arada yaşadığı semt-

ler veya mahalleler olsa da örneğin İstanbul Esenyurt'ta oluşan gettoleşme, iki kent dinamiklerinin birbirlerinden ayrılmasına neden olan bir diğer etmene işaret etmektedir. Gettoleşme, **Şekil 4** verileri, bu ifadenin somutlaşması yönünde önemli ipuçları sunmaktadır. **Şekil 3'** de de görüleceği üzere Şanlıurfa kentinde yaşayan Türk vatandaşlar, Suriyeli komşularıyla olan ilişkilerinde daha gönüllü ve sıcak ilişkiler oluştururken İstanbul kentinde yaşayan Türk katılımcılar Suriyeli komşularına "komşuluk kapılarını" kapatmışlardır (sosyal mesafe). Bu bağlamda Şanlıurfa halkının Suriyeli komşularına ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

U.T-2 katılımcısı, "Komşuluk ederken onun kim olduğuna ya da hangi milletten olduğuna bakmam."

U.T-4 katılımcısı, "Beraber oturup çay kahve içiyoruz, her gün onlardayız, onlar da bizde. Komşuluk ederken Suriyeli ya da Urfalı olduğuna bakmam."

U.T-5 katılımcısı, "Çok güzel komşuluk ilişkilerimiz var, gelip gideriz birbirimize. Kendilerinden oldukça memnunuz. Bize her konuda yardım da ediyorlar. Yardımlaşırız yani..."

U.T-6 katılımcısı, "Başlarda istemiyordum ama komşularımızı tanıdıkça bize çok benziyorlar aslında. Kökenlerimizin bir olması, bizi birbirimize yakınlaştırıyor. Bizden daha sosyaller. Onlar bizi çağırırlar sürekli onların sayesinde daha sık görüşürüz. Bize yardımcı olmaya çalışırlar."

U.T-7 katılımcısı, "Komşularımızla aramız iyi, bir zararlarını görmedim, gidiş gelişimiz de çok... Mesela benim yerime tarlama bakar Suriyeli komşumuz. Ben de ona yardım ederim. Ekonomik olarak iş imkânı olsa daha iyi olur. Bizi biraz daha kısıtlıyorlar bu konuda."

U.T-12 katılımcısı, "Beraber gezmelere, pikniklere bile gidiyoruz. Sık sık görüşüyoruz. Komşuluk ilişkilerimiz iyi."

Diğer taraftan İstanbullu vatandaşlar, Suriyeli komşuları ile ilişkilerinde daha temkinli bir yaklaşım sergilemekte, hatta ilişkilerini minimum düzeyde tutmaktadırlar. Bu bağlamda;

İS.T-1 katılımcısı, "Kendileriyle pek bir irtibat kurmuyorum. Bir zararlarını görmedim açıkçası ama gidiş gelişimiz yok."

İS.T-2 katılımcısı, "Kendi hallerinde insanlar, bir zararını görmedim ama gidiş gelişimiz yok."

İS.T-3 katılımcısı, "Görüşmemiz olmuyor. Türk komşularıyla ilişkilerimiz baya iyi ama Suriyeli komşularımızla bağımız olmadı"

İS.T-5 katılımcısı, “Gidip gelme yok. Komşuyuz ama öylesine bir yakınlık yok. Katalitik (soba) vardı verdik, yardım ettik ama gidip gelme yok.”

İS.T-9 katılımcısı, “Neden getirip içimize soktular bilmiyorum. Onlar farklı dünyaların insanları. Komşuluk ilişkilerimiz yok. Kültürümüz farklı. Onlar farklı, tutucu, fanatik, kalıplaşmış bir pencereden bakıyorlar dünyaya... o yüzden onlarla bağdaşmamız zor.”

İS.T-12 katılımcısı, “Gayet sıcakkanlı insanlar, ama görüşmemiz yok. Kiracımızlar aynı zamanda... pandemi sürecinde yardımcı da olduk ama gidiş gelişimiz yok.”

Yukarıda İstanbullu vatandaşların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere İstanbullu vatandaşlar, Suriyeli komşularıyla herhangi bir ilişki geliştirmekten imtina etmektedirler. Komşuluk ilişkilerinin bireylerin ya grupların birbirlerine duymuş oldukları güven sayesinde derinleşen ve karşılıklı yardımlaşmaya dönen yönüne dikkat çekerek; aşağıda yer alan **Şekil 5**, İstanbul ve Şanlıurfa kentlerinde insanların kurmuş oldukları güven ilişkileriyle komşuluk ilişkilerine biçim verdiklerini gözler önüne sermektedir.

Şekil 5. İstanbul ve Şanlıurfa’da Suriyelilerle İlişkisel Komşuluk İlişkileri Düzeyleri

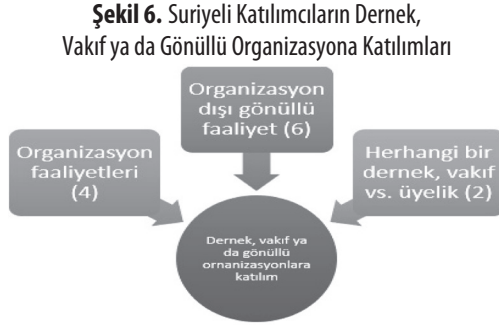

Kaynak: Mülakat verileri ışığında hazırlanmıştır.

Şanlıurfa kentinde gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat araştırması İstanbul kenti ile mukayese edildiğinde **Şekil 5**’de de görüldüğü üzere güvene dayalı, karşılıklı etkileşimin yüksek düzeylerde olduğu bir komşuluk ilişkisinin var olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda gerek komşuluk gerek arkadaşlık ilişkilerinin iş birliği ve temas dayalı olduğunu söyleyen U.T-2 katılımcısı, birbirlerinin evlerine sıklıkla gittiklerini, beraber sık sık vakit geçirdiklerini ve Suriyeli kom-

şularıyla halı saha maçlarının da tertip edildiğini ifade etmiştir U.T-2 katılımcısı. U.T-5 katılımcısı da Suriyeli komşularına yönelik “Değerli insanlar, sürekli birbirimize gidiyoruz, çok memnunuz birbirimizden. Kapılarımızı onlara açtık, onlar da bize çok yardım eder temizlik konusunda, boya konusunda...” ifadelerini kullanmış olup komşuluk ilişkilerinde oldukça sıcak ilişkiler geliştirmiş olduğunu sözlerine eklemiştir. Yine U.T-6 katılımcısı, “Komşularımızı tanıdıkça... bize çok benziyorlar, iyi insanlar, selam vermeden geçmezler. Sosyal insanlar. Komşuluk ilişkilerimizi onlar yönetiyorlar. Sürekli çağırırlar bizi. Bir araya getirirler. Onlar daha çok bize yardım etmeye çalışırlar.” gibi ifadeler kullanarak sosyal ilişkiler konusunda oldukça girişimci olduklarını ve komşuluk ilişkilerinin oldukça gelişkin olduğunu ifade etmiştir. U.T-13 katılımcısı ise Türk komşularıyla komşuluk ilişkilerinin oldukça iyi olduğunu fakat Suriyeli komşularıyla ilişkilerinin oldukça zayıf olduğunu sözlerine eklemiştir.

Araştırmanın bir diğer teması olan dernek, vakıf ya da gönüllü organizasyonlara katılımda da güven olgusunun derneklere üyelik ve gönüllü organizasyonlarda etkin faaliyet halinde olmayı etkilediğini gözler önüne sermektedir. Aşağıda yer alan **Şekil 6**, gönüllü organizasyonlara katılım, faaliyet ve üyelik gibi maddeler üzerinden Suriyelilerin ilişki ağlarına dair önemli bulgular sunmaktadır.

Kaynak: Mülakat verileri ışığında hazırlanmıştır. (Parantez içerisinde belirtilen sayılar katılımcı sayısını ifade etmektedir).

Yukarıda yer alan yarı yapılandırılmış mülakat verilerinden elde edilen **Şekil 6** verileri, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sosyal sermaye yaratımına etki edecek olan gönüllü organizasyonların beklenen etkiyi yaratmamış olduğunu göstermektedir.

Yarı yapılandırılmış mülakat araştırması göstermiştir ki gönüllü organizasyon, vakıf ya da dernek gibi oluşumlara hem üyelik hem

de faaliyet yürütme eylemi oldukça düşük seviyelerde seyretmektedir. Katılımcılara dernek, vakıf ya da gönüllü organizasyonlara neden üyelik yapılmadığı ya da neden bu organizasyonlarda faaliyet yürütülmediği sorulduğunda ise verilen yanıtların büyük çoğunluğunun güvensizlik temelli gerekçelere dayandığı gözlemlenmiştir. Şanlıurfa kentinde yaşayan Suriyeli katılımcı U.S-2'nin söylemlerinden anlaşıldığı üzere daha önce bir dernek tarafından Suriyeli göçmenler dolandırılmış, derneğe yapılan bağışlar dernek kurucuları tarafından kendi hesaplarına geçirilmiş olup daha sonra bu dernek ifşa olunca yardımlar tekrardan alınıp ihtiyaç sahibi Suriyeli göçmenlere dağıtılmıştır. Bu ve bu gibi hadiselerin yaşanmış olması, bu gibi organizasyonlara olan güvenin aşınmasına neden olmuştur. Diğer taraftan organizasyon dışı bazı girişimcilerin yürütmüş olduğu faaliyetlerin var olduğu da gözlenmiştir. Örneğin, U.S-1 katılımcısı, Suriyeli birkaç marketin Suriyelilere yönelik birtakım yardım faaliyetleri yürütmüş olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda Suriyeli istihdamı sağlamak için bazı kimselerin iş komisyonculuğu yapmış olduğu ve belli bir ücret mukabilinde Suriyeli göçmenlere istihdam imkânı yarattığı da U.S-1 katılımcısının ifadelerinden anlaşılmıştır.

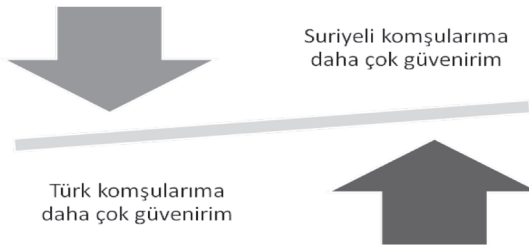
Diğer taraftan Suriyeli katılımcılardan İ.S-6 katılımcısı, Suriye'deki önceki yaşamında dernek, vakıf ve gönüllü organizasyonlara üyeliğinin olduğunu fakat Türkiye'ye geldikten sonra böyle organizasyonlara bağlılığının kalmadığını ifade etmiştir. Dernek ya da gönüllülük esasına göre faaliyet gösteren organizasyonlara üyeliği olan iki katılımcıdan biri olan İ.S-14 katılımcısı, eğitim alanında faaliyet gösteren bir organizasyona üyelik yapmış olduğunu ve faaliyet gösterdiğini ifade ederken; bir diğeri olan İ.S-15 katılımcısı ise daha çok Suriyelilere yardım tertip eden birtakım kuruluşlara üye olduğunu ve bu gönüllü organizasyonlarda faaliyet yürüttüğünü ifade etmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki dernek, vakıf ya da gönüllü organizasyonlarda bir araya gelme, faaliyet yürütme düzeyi oldukça aşağı seviyelerde ölçülse de bazı kimseler daha çok valiliklerin vakıf kuruluşlarından, Kızılay gibi organizasyonlardan sadece yardım almaktadırlar. Mesela U.S-13 katılımcısı dernek, vakıf ya da gönüllü organizasyonlara üyeliğinin olmadığını fakat bir kez Kızılay'dan yardım aldığını sözlerine eklemiştir.

Gönüllü organizasyonlar, bireylerin ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesini ve toplumda dayanışmayı güçlendirmesini

sağlamaktadır; ancak bu tür kuruluşlara katılım için bireylerin diğer insanlara güven duyması kritik bir rol oynamaktadır. Güven eksikliği, bireylerin organizasyonlardaki diğer üyelerle iş birliği yapma ve paylaşma konusundaki isteklerini azaltmaktadır, çünkü insanlar güven duymadıkları bir ortamda sosyal etkileşimlerde bulunmaktan imtina etmektedirler. Toplumsal güvensizlik hissi arttığında, bireyler daha çok kişisel çıkarlarını korumaya yönelmekte ve toplum yararına faaliyet gösteren gönüllü organizasyonlarda aktif olarak rol almak yerine bireysel güvenlik alanlarını korumaya yönelmektedirler. Bu durum, toplumda sosyal sermayenin zayıflamasına ve gönüllülüğe dayalı organizasyonların etkinliğinin azalmasına yol açabilmektedir. Yukarıda sunulan veriler ve ifadeler; geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyalleştirici bir etkisi olan gönüllü organizasyonlara üyelik ya da katılım seviyesinin düşük olmasının, temelde güvensizliğe dayandırıldığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Sosyal sermaye parametrelerinden biri olan güven, toplumsal etkileşime canlılık katan, sosyal ilişkileri kolaylaştıran ve en nihayetinde sosyal sermayeye kaynak üreten bir güce sahiptir. Bu bağlamda yapılan araştırma verileri de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türk komşularıyla olan ilişkilerinde, Suriyeli algısının yaratılmasında, gönüllülük esasına dayanan organizasyonlara katılımlarda ve iki grubun karşılıklı iş birliğine girişiminde en etkili faktör olarak güven olgusunu ön plana çıkarmıştır.

Şekil 7. Suriyeli Katılımcıların Komşularına Yönelik Güven Düzeyleri

Kaynak: Mülakat verileri ışığında hazırlanmıştır.

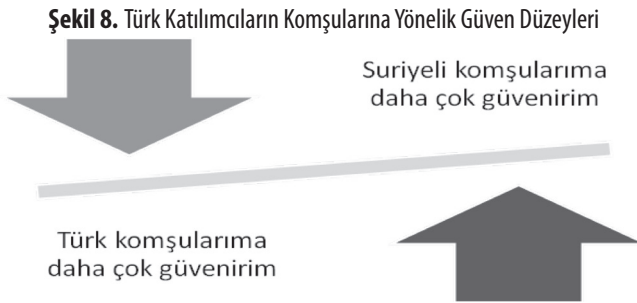
Toplumsal güven olgusunun işlevselliğini ortaya çıkarmaya çalışan ve gruplar arasındaki güven ilişkilerinin sosyal sermaye kaynak üretiminde diğer parametreleri de şekillendirdiğini anlamlandırmaya çalışan bu araştırmanın verileri, İstanbul ve Şanlıurfa kentlerinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile Türk komşuları arasındaki güven ilişkilerini açıklamaya çalışmıştır.

Şekil 7'deki verilerden hareketle; Suriyeli göçmenlerin komşularına dönük güven düzeyleri dikkate alındığında Türk komşularına yönelik güven düzeylerinin görece yüksek olduğu dikkat çekmektedir. İstanbul ve Şanlıurfa illerinde yapılan mülakat çalışmasına katılım sağlayan toplam 35 Suriyeli göçmenden 22'sinin "Türk komşularınıza mı daha çok güvenirsiniz yoksa Suriyeli komşularınıza mı?" sorusuna verdiği yanıtlar, yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi büyük oranda Türk komşularına duymuş oldukları güveni ön plana çıkarmıştır. Bu güven duygunun oluşmasında Şanlıurfa'da komşuluk ilişkilerinin daha güçlü olması da etkili olmaktadır. U.S-1 katılımcısının "Burada bizi el üstünde tutuyorlar." ifadesi, yine aynı şekilde U.S-3 katılımcısının "Neden Türk komşularına güvenmeyeyim ki? Onlar çok iyiler ve güvenilirler. Türk komşularına Suriyeli komşularımdan daha çok güvenirim." ifadesi, Suriyeli göçmenlerin Türk komşularına duymuş oldukları güvenin nedenlerini açıkça ortaya koymaktadır. Şanlıurfa'da güven düzeyi yüksek olsa da İstanbul'da yaşayan Suriyeli göçmenlerden bazıları, özellikle esnaf olanlar, genel manada ne Türk ne de Suriyeli komşularına güven duyduklarını belirtmişlerdir. Mülakattan elde edilen verilerin analiz edilmesi neticesinde güven duymamalarının nedenlerinin daha çok hırsızlık ve gasp olaylarının fazla olması, sürekli olarak hem Türk hem de Suriyeli gençlerin taciz edici bakış ve söylemlerine maruz kalmaları olduğu anlaşılmıştır. Özellikle kuyumcu esnafı olan İ.S-4 katılımcısı, taciz edici bakışlardan yıldığını, korku içerisinde günlerini geçirdiğini sözlerine eklemiştir. Yine Türkler tarafından saldırıya maruz kalmış olduklarını iddia eden İ.S-8 katılımcısı, bir Türk komşusu tarafından korunduğunu, bu yüzden minnet duygusu beslediğini ifade etmiştir.

Diğer taraftan U.S-2 katılımcısı "Suriyelilerden daha çok korkuyorum, güvenmiyorum hatta onların evine bile girmiyorum." ifadesini kullanmış olup özellikle Suriye'de hangi siyasi gruba mensup olduğunu bilmediği insanlardan çekindiğini açıkça beyan etmiştir. Birine güven duyabilmesi için onu tanıyor olması gerektiğini ifade eden katılımcı, Suriyeli göçmenlere karşı daha az güven duyduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda aynı yaklaşımı sergileyen ve aynı güven çapına sahip olan U.S-5 katılımcısına "Bu mahallede yaşayan Suriyelilere güvenirmisin?" sorusu sorulduğunda "Tanıyor olmam gerekir." yanıtını verirken; "Buradaki Türk komşularına güvenirmisin" sorusu sorulduğunda tereddüt etmeden "Evet buradaki insanlar akrabalarımız gibi."

yanıtını vermiştir. Bir diğer çarpıcı yanıt ise U.S-17 katılımcısından alınmıştır. U.S-17 katılımcısı, “Urfalı biri gelip kızımı isterse vereceğim, onlara o kadar güveniyorum.” yanıtını vermiştir. Şanlıurfa’da Suriyeli göçmenlerin Şanlıurfa halkı ile olan güven ilişkisini, bir diğer katılımcı olan U.S-18, “Bir yere giderken çocuklarımı Urfalı komşuma bırakıyorum, o da bir yere giderken bana bırakıyor. O kadar birbirimize güveniyoruz...” şeklinde ifade ederek güven düzeyinin ne kadar yüksek olduğuna dikkatleri çekmiştir.

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere İstanbul ilindeki Suriyeliler, her ne kadar güven çapına İstanbul’daki Türkleri dahil etseler de gerek güven düzeyinde gerek komşuluk ilişkilerinde aradaki sıcaklığı örten gizli bir perdenin var olduğu dikkat çekicidir. Bunun nedenleri irdelendiğinde ise; iş hayatının ve yaşam koşuşturmasının buna müsaade etmiyor oluşu, metropol yaşantısının güven duygusunu azaltması, gettolaşmanın çift kutupluluk yaratması, arada yaşanan husumetlerin sıcaklığı azaltıcı, araya soğukluk koyucu etki yarattığı gibi etmenleri karşımıza çıkarmaktadır. Şanlıurfa ilinde gerçekleştirilen araştırma verileri ise hem güven çapının daha homojen bir yapıda olduğunu hem de güven düzeyinin görece daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedenleri irdelendiğinde ise; Urfa halkı ile Suriyeli göçmenlerin kültürlerinin benzer olması, yaşam alanlarının iç içe olması, bazı kırsal alanların entegrasyonu kolaylaştırması ve daha mekanik ilişkilerin hâkim olması gibi etmenleri karşımıza çıkarmaktadır.

Kaynak: Mülakat verileri ışığında tarafımca hazırlanmıştır.

Araştırmalardan elde edilen veriler, özellikle toplumda yaşayan insanların birbirleriyle gerçekleştirmiş olduğu güven ilişkilerinin toplumsal iş birliğini daha görünür kıldığını ortaya koymuştur. Fakat araştırma, bu bulguları işlevsel güven toplum yapısını ortaya koyan

verilerle değil, katılaşmış güvensizlik verileriyle ortaya koymuştur. **Tablo 6** ve **Tablo 7** verileri hem Tk katılımcıların hem de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin temelde insanlara güvenmediklerini, daha çok tedbirli bir yaklaşımı benimsemiş olduklarını ortaya koymuştur.

Diğer taraftan gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat çalışmasının verileri ise iki grup arasındaki güven ilişkilerini ortaya koymuştur. Bu durumu açıklar nitelikte oluşturulan **şekil 7** ve **şekil 8** verileri, Türk katılımcıların Suriyeli komşularına duymuş oldukları güven düzeyinin Suriyeli katılımcıların Türk komşularına duymuş olduğu güven düzeyine göre açık bir şekilde daha alt seviyelerde seyrettiğini ortaya koymuştur. Buna istinaden Suriyeli göçmenleri itibar edilemeyen insanlar olarak tanımlayan ve Suriyelilerin kendi aralarında da güven sorunu yaşamış olduklarını iddia eden U.T-2 katılımcısı, "Suriyelilere gvenemiyorsun. Nasıl kendi ülkelerini terk edip geldilerse bir gün bizi de yarı yolda bırakacaklardır. Her şeye muhalefet oluyorlar ve kendi içlerinde bile gvensizler. Suriyeliler birbirlerini güvensiz olarak görüyor." ifadelerini kullanmıştır. Diğer taraftan güvensizliğin nedenlerinin yaşanmış acı hadiselerden doğduğunu iddia eden U.T-3 katılımcısı, yaşanmış olduğuna inandığı bir hadiseyi řu şekilde dile getirmiştir:

"Onlarla ilgili çok şey duydum; hırsızlık, gasp, tecavüz... Mesela adamın biri birkaç Suriyeliye kapısını açıp inşaat işi vermiş, kızını da evde bırakmış Suriyelilere yemek yapıp versin diye. Adam içe gittikten sonra Suriyeliler yemeklerini yedikten sonra adamın kızına tecavüz etmiş. Sonra da kimse görmesin diye inşa etmiş oldukları kolonun içine koymuşlar ve betonu üzerine dökmüşler. Bu yüzden büyük bir güvensizlik var Suriyelilere karşı. Yüz bin kişiyle röportaj yapsan doksan dokuz bini güvensiz olduklarını söyler. Hiç kimse onlara güvenmiyor."

U.T-13 katılımcısı ise insanlara duymuş olduğu güven duygusunun zaman içerisinde Suriyeliler tarafından nasıl tahribata uğradığını řu şekilde sözlerine eklemiştir; "yani açıkçası Suriyeliler gelmeden evvel insanlara güvenirdim. Ama şimdi artık kimseye güvenemiyorum." diyerek Suriyelilerin genel olarak güven duygusuna tesirini açıkça ifade etmiştir.

Ayrıca U.T-8 katılımcısı çoğunluğun aksine Suriyelilerle ilişkilerinin iyi olduğunu ve büyük güven duyduğunu ifade etmiştir. Hatta Suriyeli bir arkadaş edindiğini ve kimseye vermediği sırrını onunla paylaştığını ifade etmiştir. Aynı şekilde U.T-9 katılımcısı da "Suriyeli, Harranlı ya da Ispartalı ayrımı yapmaksızın insanları tek bir çatı altında değerlendirir, babama duymuş olduğum güveni onlara da duyarım. Çünkü insandır. Beşerde olan özellikleri babam da Urfalı da Afrikalı da taşır. O yüzden Suriyeli diye ayırmam güven konusunda..." yanıtıyla güven duygusunun yüksek olduğunu dile getirmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle; Sosyal sermaye açısından oldukça önemli olan güven olgusunun iki grup arasında kurulan tüm ilişki boyutlarında kendini gösterdiği anlaşılmaktadır. İki kent arasında gerçekleştirilecek bir mukayesede İstanbul kentinde Suriyelilere yönelik olumsuz algının yüksek olduğu, komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğu ve Suriyelilere yönelik güven düzeyinin de oldukça aşağı seviyelerde olduğu dikkat çekicidir. Şanlıurfa kentindeki veriler ise Suriyelilerle olan ilişkilerin İstanbul'daki ilişki ağlarına göre daha sıcak olduğunu ortaya koyarken Suriyelilere dönük algıların da görece daha olumlu olduğuna dair bulgular sunmuştur. Kuşkusuz Suriyeliler ve Türkler arasında var olan güvensizliğin (Şanlıurfa'da görece sosyal güven inşa sürecinin pozitif eğimine rağmen) sosyal ilişkilerin sosyal sermaye kaynak üretmesi bakımından yetersiz olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Sosyal sermaye, bireylerin ve grupların karşılıklı ilişkilerinden ve güven duygusundan beslenen, toplumsal bağları güçlendiren bir kavramdır. Sosyal sermayenin temel unsurlarından biri olan güven, bireyler arasındaki bağları sağlamlaştırarak toplumsal uyumu teşvik etmektedir. Bu araştırma da toplumsal güvenin; komşuluk ilişkileri, gönüllü organizasyonlara katılım ve Suriyeli algısı gibi temalara nasıl etki ettiğine dair bulgular ortaya koyarak Suriyeli göçmenlerin sosyal sermaye yaratımlarını bu bağlamda okumayı maksat edinmiştir.

Araştırma bulguları; sosyal sermayenin ilk ve belki de en önemli göstergelerinden biri olarak görülen komşuluk ilişkilerinde güven olgusunun etkisini ortaya koymuştur. Gerek mülakat verileri gerek anket verileri, Suriyelilerle kurulan ilişkilerde güven düzeyinin temel be-

lirleyici olarak etki ettiğini ortaya koymuştur. Güvenin yüksek olduğu toplumlarda, insanların komşularına daha fazla güven ile bağlandıkları, onlarla çift taraflı ve sürdürülebilir iletişim kurdukları ve karşılıklı dayanışmanın temel ilişki prensibi olduğu hakikatiyle; Suriyelilerle kurulan güvensizlik ikliminin (**şekil 3 ve şekil 4**) sosyal sermaye kaynak üretiminin nn tıkadığını ve karşılıklı dayanışma ve iş birliğinden yoksun bırakıldığını göstermektedir. Güven düzeyinin yüksek, komşuluk ilişkilerinin derin ve sürdürülebilir olduğu sosyal yapının aksine; düşük güven düzeyine sahip, bireylerin komşularıyla mesafe-li ilişki kurdukları bir sosyal yapının mevcut olduğu grlmektedir. Bu sebeple de Suriyelilerin sosyal ağ kurma ve geliştirme olanakları kısıtlı, grup içinde ve toplum genelinde iş birliği olanakları azdır. Bu durum, göçmenlerin ekonomik fırsatlara erişimini, toplumsal kaynaklardan faydalanmasını ve sivil topluma katılımını sınırlandırabilmektedir. Güvenin eksikliği, insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma bağlarını zayıflatarak kendi içlerinde de kapsayıcı ve destekleyici ağlar kurmalarına engel teşkil edebilmekte, bu da sosyal sermaye birikimini daha da olumsuz etkileyebilmektedir. şunu da ifade etmek gerekir ki şanlıurfa ve İstanbul'dan elde edilen veriler, güven düzeyinin düşük olduğunu ortaya koysa da şanlıurfa kentindeki bulgular, İstanbul'daki bulgulara göre nispeten daha yüksek güven düzeyine işaret etmektedir. Kuşkusuz bu durum şanlıurfa halkı ile Suriyeliler arasında kurulan ilişkilere de sirayet etmekte ve daha güçlü komşuluk ilişkilerini doğurmaktadır (**şekil 5**).

Toplumsal güven olgusunun sosyal sermaye üzerindeki bir diğer önemli yansıması, bireylerin gönüllü organizasyonlara katılımıyla gözlemlenmektedir. Gönüllü organizasyonlar, toplumsal dayanışmanın gelişmesini sağlamakta ve güven ilişkilerini pekiştirmektedir. Bireyler ve gruplar, birbirlerine güvendiklerinde bu tür organizasyonlara katılım düzeyleri artmakta, dolayısıyla sosyal sermaye ağları genişlemektedir. Katılım düzeyi yüksek olan toplumlarda, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma kültürü gelişmekte; bunun sonucunda sosyal sermaye de daha güçlü hale gelmektedir. Ne var ki Suriyeli grupların gönüllü organizasyonlara katılımları hem deneyimledikleri gvensizliklerle hem de öğrendikleri gvensizliklerle oldukça düşük seviyelerde seyretmektedir (**şekil 6**). Kuşkusuz toplumsal güven eksikliği, bu tür organizasyonlara duyulan ilgiyi azaltarak sosyal sermaye birikimini de olumsuz etkilemektedir. Toplumsal güvenin düşük

olduğu durumlarda, gruplar sosyal sermayelerini güçlendirecek bu tür organizasyonlara katılmaktan imtina etmekte ve bunun yerine, aile veya yakın arkadaş gibi daha güvenilir gördükleri sınırlı çevrelerle ilişkilerini sürdürmeye odaklanmaktadır (**Tablo 9**). Bu durum, toplumun geneliyle kurulan köprü niteliğindeki sosyal bağları ve iş birliği potansiyelini sınırlandırmaktadır.

Ayrıca güven duygusu, bireylerin toplumsal gruplar hakkındaki algılarını da doğrudan etkilemektedir. Toplumun bir kesimi, farklı kültürel veya etnik gruplara güven duydukça, onları “öteki” olarak görmekten uzaklaşmakta ve daha kapsayıcı bir bakış açısı geliştirmektedir. Algı ve güven arasındaki bu ilişki, sosyal sermayenin oluşmasında ve toplum içinde daha kapsayıcı bir yapının oluşmasında belirleyici rol oynayabilmektedir. Örneğin, yerel halkın, göçmen gruplar hakkındaki algısının olumluya evrilmesi, karşılıklı güvenin artmasına ve sosyal sermayenin zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilere bakıldığı zaman görece daha güvenli bir ilişki kurulduğuna kanaat getirilen Şanlıurfa kentinde Suriyelilere ilişkin algılarda “güvensiz” kavramı 2 katılımcı tarafından ifade edilmişken İstanbul kentinde bu sayı 5'tir. Ayrıca “rahat” ve “nargile” olarak da katılımcılar tarafından zikredilen ve nitel araştırma analizinde birer kod olarak kullanılan kavramlarda da Şanlıurfa lehine bir neticenin olduğu görülmektedir (**Şekil 1 ve Şekil 2: Tablo 8 ve tablo 9**).

Kuşkusuz güven, yalnızca bireylerin kendi çevreleriyle değil, toplumun farklı kesimleriyle de daha sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamakta ve sosyal sermayenin etkinliğini artırmaktadır. Araştırma bulguları (**Şekil 7 ve Şekil 8**), Suriyelilerin kendi aralarında bir güven ilişkisi sağlayamadıklarını; buna karşın Türk komşularına güvenle bağlandıklarına dair bir eğilim geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Türk komşularının ise Suriyeli komşularına oldukça düşük düzeyde bir güven duygusuna sahip olduklarını görülmektedir. Bu durum, Suriyelilerin hem kendi içlerinde hem de ev sahibi grupla sağlıklı bir güven ilişkisi kuramadıklarını; dolayısıyla bu durumun sosyal sermaye seviyelerinin kısıtlı kalmasına yol açtığını göstermektedir. Sosyal sermayenin önemli bileşenlerinden biri olan güven hem göçmenlerin kendi aralarındaki ilişkileri hem de ev sahibi toplumla kurdukları bağları güçlendiren bir unsur olarak kabul edilmektedir. Ancak göçmen gruplar kendi içlerinde birbirlerine güven duymazken, ev sahibi top-

lumdan da güven görmediklerinde, sosyal sermaye düzeyi yalnızca bireysel ilişkiler veya yüzeysel bağlarla sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, araştırma sonuçları, güvenin karşılıklı olarak tesis edilmediği toplumlarda, göçmen grupların sosyal sermaye oluşturma potansiyelinin sınırlı kaldığını ve toplumsal uyumun da buna bağlı olarak zayıfladığını göstermektedir.

Bu araştırmanın literatüre sunmuş olduğu en önemli katkı olarak; güven olgusu, sosyal sermayenin bir kaynağı olmanın yanı sıra sosyal sermaye yaratımının en önemli yapı taşı ve sosyal sermayenin yeniden üretiminin de bir bileşenidir. Yani sosyal sermayenin diğer unsurları olan karşılıklılık, sosyal ağlar, gönüllü organizasyonlara katılım ve aidiyet gibi temel unsurların sosyal sermaye rezervi oluşturmaları, güvenin tesis edilmesine bağlıdır.

Kaynakça

- Aslan, S. (2016). "Türkiye'de Sosyal Sermaye Bileşenlerinden Güven Hakkında Bir Değerlendirme", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17 (2), s. 181-204.
- Aydemir, M. A. (2011). *Sosyal Sermaye: Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Aydemir M. A. & Tecim, E. (2012). "Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 43-59
- Bartlett, J. E. & Kotrlık, J. W. & Higgins, C. C. (2001). "Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research". *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43-50.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital. In J. Richardson" (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5th ed.). Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3rd ed.). Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). "Designing and Conducting Mixed Methods Research" (3rd ed.). Sage Publications.
- Durkheim, E. (2014). *Toplumsal İşbölümü*, (Çev. Özer Ozankaya), (2. Baskı), Cem Yayınevi.
- Coleman, J. S. (1988). "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Dunn, J. (1988). "Trust and Political Agency," *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, Der. Diego Gambetta, Basil Blackwell, s. 73-93,

- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press
- Fukuyama, F. (1998). *Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. (Çev. Ahmet Buğdaycı), (1. baskı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*, Cambridge: Polity Press, 3 (Multi-user ebook).
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7th ed.). Pearson
- Özdemir, G. (2018). *Türk Modernleşmesi ve Toplumsal Güven İnşası*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: "America's Declining Social Capital". *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
- Simmel G. (2003). *Modern Kültürde Çatışma*. (Çev. Elçin Gen ve Nazile Kalaycı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Spencer, H. (1898). *The Principles of Sociology, in Three Volumes* (New York: D. Appleton and Company). Vol. 1., <https://oll.libertyfund.org/titles/spencer-the-principles-of-sociology-vol-1-1898>.
- Şavkar, E. (2011). *Sosyal Sermayenin Unsurları ve Ekonomik Kalkınmayla İlişkisi*, (yayımlanmış yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.
- Tönnies, F. (2019). *Cemaat ve Cemiyet*. (Çev. Emre Güler), Vakıfbank Kültür Yayınları.